

УДК 346.91

DOI: 10.15587/2523-4153.2020.218545

ОЦІНКА ВПЛИВУ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК НОВОГО ТИПУ ДОКАЗІВ У СПРАВАХ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

К. О. Мудрицька

An important precondition for making a lawful and reasoned court decision is to establish the facts of the case, ie a certain range of facts, to which the law relates the legal consequences. They confirm the claims and objections of the parties and are crucial in the process of proof. Given the principles of equality of all participants in the trial before the law and the court, the adversarial nature of the parties, this institution is an important and necessary element of a fair, impartial and timely resolution of disputes by the court.

In order to properly resolve disputes in cases of protection of intellectual property rights, which are subject to commercial courts, it is necessary to analyze and establish the actual relationship of the parties in a particular case. To this end, the court should find out whether the defendant has in fact committed violations, affecting the plaintiff's legitimate interests, and whether the defendant has an obligation to restore the plaintiff's rights. However, it is clear that the study of all the circumstances of the case of any commercial dispute is carried out by the court only by examining the evidence that contains information about the facts and information.

The article considers the importance of the results of sociological research as a new type of evidence on the examples of dispute resolution by commercial courts in cases of protection of intellectual property rights regarding the similarity to the degree of confusion with another designation.

Based on the analysis of decisions of commercial courts, the question of how often the survey data are accepted by commercial courts, how it affects the probability that such results will be accepted as evidence, how the acceptance of sociological research by the commercial court as evidence influences consideration of the case is studied.

Keywords: sociological research, evidence, similarity to the degree of confusion with another designation

Copyright © 2020, K. Mudrytska.

This is an open access article under the CC BY license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>).

1. Вступ

Докази в господарському процесі як один із центральних правових інститутів має тісні міжгалузеві зв'язки з усіма матеріальними галузями права, в тому числі із правом інтелектуальної власності. Правильне вирішення спорів про порушення прав інтелектуальної власності можливо лише тоді, коли точно визначено предмет доказування. Разом з цим, в науці немає єдиної думки щодо змісту названої правової категорії.

З точки зору правової природи змісту предмета доказування думки вчених можна згрупувати наступним чином. Традиційна позиція полягає в тому, що до предмету доказування у справі необхідно включати тільки матеріально-правові факти [1, с. 19; 2, с. 5; 3, с. 180–183].

Разом з тим деякі автори поряд з матеріально-правовими пропонують включати до предмету доказування також процесуально-правові [4, с. 185; 5, с. 133] та доказові факти [6, с. 7].

Здавалось би, законодавець визначив вичерпний перелік засобів доказування в ст. 73 Господарського процесуального кодексу України [7], які є абсолютно-визначеними та відносно-визначеними.

Якщо, ситуація з абсолютно – визначеними доказами зрозуміла, то аналізуючи практику та рішення господарських суддів у справах про захист прав інтелектуальної власності вбачається, що у числі відносно-визначених норм які впливають на формування предмета доказування, найбільшого поширення набули ситуаційні і альтернативні норми.

Вказане відбувається в зв'язку з тим, що складність та різноманітність справ про захист прав інтелектуальної власності обумовлена необхідністю індивідуального підходу до обставин конкретного спору.

Це в значній мірі ускладнює доказову діяльність сторін і суду, але в той же час створює умови для прийняття рішення, враховуючи конкретні обставини справи про захист прав інтелектуальної власності.

Мабуть, у цьому контексті процесуальні кодекси були доповнені такою властивістю доказів як вірогідність.

На сьогоднішній день, варто констатувати той факт, що ключове значення матиме висновок експертизи ступеня змішання з іншим позначенням, якщо воно асоціюється з ним в цілому, незважаючи на їх окремі відмінності.

Однак, нерідко трапляються ситуації, що висновок експертизи у справі не один, а два чи більше, при цьому наявні висновки експертів суперечать один одному, а їх обґрунтування є діаметрально протилежним. У такому випадку суди вдаються до оцінки відповідних висновків експертів загалом та оцінюють їх як пересічний споживач. В цілому це цілком розумна позиція, яка дає можливість апелювати до здорового глузду в очевидних випадках.

Але проблема полягає в тому, що далеко не всі випадки очевидні. По-перше, суддя або інша особа, яка приймає рішення, не завжди може подумки стати на позицію пересічного споживача. По-друге, межа між схожістю позначень і їх схожістю до ступеня змішування дуже часто виявляється розмита: її неможливо встановити, керуючись тільки здоровим глуздом, потрібно звернення до думки реальних споживачів.

В зв'язку з чим все поширенішою стає практика в якості формування предмету доказування подавати результати соціологічних досліджень як нового типу доказів подібності до ступеня змішування з іншим позначенням, якщо воно асоціюється з ним в цілому, незважаючи на їх окремі відмінності [8].

Аналіз справ дозволяє оцінити вплив соціологічного дослідження як позитивний. В той час, як проведення експертиз щодо визначення існування схожості до ступеня змішування позначення не тільки тривалий процес, який унеможлиблює розгляд справи протягом розумного строку визначеного законом, але й не відображає реальній стан речей, так-як не враховує точку зору пересічного громадянина відображеного в соціологічному дослідженні, яке направлено на вирішення та дослідження конкретного питання та/або проблеми.

Таким чином, різноманіття ситуацій, необхідність врахування контексту, рівня популярності позначень і т.п. роблять неможливим створення такого закону або інструкції, які дозволяли б у всіх випадках чітко і однозначно визначити, чи існує схожість до ступеня змішування, спираючись на параметри самих порівнюваних позначень.

Тому, вивчення основних нововведень які можливо було внести в Господарський процесуальний кодекс України щодо подання суду результатів соціологічного дослідження, як належних доказів у господарському процесі з паралельним аналізом відповідного досвіду практики господарських судів – є актуальним та доцільним сприянням встановленню чіткого механізму виконання завдань захисту прав інтелектуальної власності.

2. Літературний огляд

Процес доказування в господарському процесі важливий, оскільки він обов'язковий у кожному випадку, оскільки без належного підтвердження необхідних обставин особа не отримає бажаного результату і не зможе повною мірою використовувати гарантії юрисдикції держави для захисту своїх прав, свобод та інтересів.

Взагалі поняття доказів у господарському процесуальному праві не має єдиного тлумачення, так як кожен вчений розуміє по-своєму цей термін. Прихильники ототожнення доказів із фактами об'єктивної реальності (А. Я. Вишинський, М. А. Чельцов) під доказами розуміють тільки факти, а не відомості про них (фактичні дані). Автори такого підходу аналізують судові докази з точки зору відомих фактів, за допомогою яких можливе встановлення невідомих фактів. На думку інших авторів, поняття доказу містить подвійний зміст: як факт об'єктивної реальності та джерело відомостей про цей факт при обов'язковій умові додержання процесуальної форми. Так, М. К. Треушніков визначає судові докази як поняття, що містить у собі два взаємопов'язаних елементи: фактичні дані як зміст доказів та засоби доказування як процесуальну форму [9].

Однак, вказаними вченими вивчалась загальна проблема доказів і доказування у суді. В той час, як господарський процес, незважаючи на удосконалення законодавчої бази, має ще й спірні питання стосовно можливості віднесення до доказів результату соціологічного дослідження.

Так, Т. С. Демченко, в своїх наукових працях висловила своє ставлення до опитування населення, як до доказу загальновідомості знаку [10], але і воно є неоднозначним та не ґрунтувалось на вивченні нової судової практики та не розглядалось в контексті фундаментальної реформи процесуального законодавства, включаючи економічне та процесуальне, дослідження особливостей доказів у господарському процесі, яке оновлюється з 2017 року.

3. Мета та завдання дослідження.

Мета дослідження: з'ясувати поточний стан соціологічного опитування та його доцільність з точки зору учасників судового процесу та прийняття судом як належного доказу, результатом чого має стати напрацювання сталих підходів до застосування відповідних положень вітчизняного процесуального законодавства з метою забезпечення кожному права на справедливий судовий розгляд.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

- 1) визначити на яких підставах господарські суди приймають в якості доказів результати соціологічного дослідження.
- 2) визначити вплив результатів соціологічного дослідження на кінцевий результат розгляду справи та прийняття судом відповідного рішення.

4. Матеріали і методи

Для вирішення цієї проблеми ми використовуємо емпіричне дослідження, засноване на аналізі документів, що містяться в Єдиному державному реєстрі судових рішень. За допомогою пошукових запитів було зроблено запит за такими параметрами «соціологічний», «опитування споживачів» (у всіх варіантах словосполучення) разом з пошуковим запитом «схожість до ступеня змішування» (усі варіанти відразу). Предметом господарських спорів які було проаналізовано була схожість до ступеня змішування, фігурували данні соціологічного дослідження, результати експертиз оцінювались судом з позиції пересічного споживача. Результати статистичного аналізу, який може бути зроблений на основі прийнятих рішень, матиме певні недоліки в зв'язку з неоднороззначністю мотивів наведених в судових рішеннях. Однак, нас в першу чергу цікавлять тенденції, відображення яких в зібраних даних виявляються достатньо надійними.

5. Результати дослідження та їх обговорення

Незважаючи на певні новели у сфері процесуального доказування, сприйнятті та запровадженні досить ефективних інститутів цивільного судочинства, притаманних країнам англосаксонської правової системи, на жаль, так і залишалась не вирішеною на рівні Господарського процесуального кодексу проблема стандарту доказування, що прямо пов'язана і з проблемою оцінки доказів.

Процесуальне доказування – це розумова та процесуальна діяльність суду й інших учасників цивільного процесу, що спрямована на встановлення істини у конкретній справі і вирішення спору між сторонами [11].

Для справедливого судового розгляду в контексті належного доказування непересічне значення має, з погляду Європейського суду з прав людини, наявність у судовому рішенні достатніх підстав та аргументів, на основі яких воно було ухвалене. Підтвердження цього відображено у цілій низці судових прецедентів Європейського суду з прав людини. Так, у рішенні в справі «Ruic Торія проти Іспанії» від 9 грудня 1994 року Європейський суд наголосив, що «у відповідності зі встановленим прецедентним правом, яке відображає принцип належного здійснення правосуддя, у рішеннях судів мають бути належним чином вказані підстави, за якими вони були ухвалені. Пункт 1 статті 6 Європейської конвенції про захист прав і основоположних свобод людини зобов'язує судові інстанції вказувати мотивацію ухвалених ними рішень» [12].

На сьогоднішній день Українське процесуальне законодавство закріплює положення щодо того, що суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні наявних у справі доказів. При цьому жодні докази для суду не мають заздалегідь встановленої сили. Суд оцінює належність, допустимість та достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності [7]. При цьому, істина досягається не тільки повним і всестороннім дослідженням як обставин справи, а й полягає в пізнанні динаміки дій і станів розглядуваної справи, оцінки їх суддею [13].

Чинний Господарський процесуальний кодекс України вперше закріпив достовірність та достатність як вимоги до доказів поряд із звичною регламентацією таких вимог, як належність та допустимість доказів (ст. ст. 76, 77 ГПК України).

Разом із тим, зазначена правова регламентація все ще не дозволяє виробити чіткі критерії оцінки доказів у вітчизняному законодавстві, адже фактично аналогом стандарту доказування у вітчизняному господарському судочинстві є внутрішнє переконання судді під час оцінки доказів.

При цьому особа наділена правом самостійно обирати коло доказів, на які вона посилається і подає до суду виходячи із своєї процесуальної заінтересованості та позиції у справі. Поряд з цим таке право сторони також має свої межі. Тоді, коли особа використовує свої процесуальні права у сфері доказування всупереч їхньої мети, діє недобросовісно, то починає зачіпатися загальний публічно-правовий інтерес в ефективному відправленні правосуддя, що повинно мати наслідком відповідну реакцію суду [14].

У цьому контексті, на наш погляд, корисним було б вироблення певних універсальних стандартів доказування як певних критеріїв, відповідно до яких суддя виносить рішення у справі, що має місце у країнах англосаксонської правової системи. Вдалим прикладом запровадження стандарту доказування може слугувати вітчизняний кримінальний процес, де вже вироблені складові стандарту доказування «поза розумним сумнівом».

Що стосується практики цивільного судочинства, то в Англії для цивільних справ використовується стандарт доказування «баланс ймовірностей» (balance of probabilities), а у США – два стандарти: класичний стандарт «перевага доказів» (preponderance of the evidence) та більш жорсткий стандарт «ясні та переконливі докази» (clear and convincing evidence) [15].

Стандарт доказування дозволяє оцінити, наскільки вдало сторони виконали вимоги щодо тягара доказування і наскільки вони змогли переконати суддю у своїй позиції, що робить оцінку доказів більш алгоритмізованою та обґрунтованою. Із можливістю введення стандарту доказування у господарському процесі пов'язане і більш специфічне питання використання так званих статистичних, або ймовірнісних, доказів, що наразі залишається неможливим у межах національної правової системи, однак, визнано ефективним у багатьох зарубіжних державах.

Аналіз судової практики наочно демонструє прогалини в процесуальному законодавстві щодо стандартів доказування та невідповідність суддів загальної юрисдикції в цьому питанні.

Також, досить цікавою є справа № 910/13119/17 за позовом компанії Джек Деніел'с Пропертіз, Інк. до ТОВ "Буклет-Юг" та Міністерства розвитку економіки. Позовні вимоги компанії Джек Деніел'с Пропертіз Інк., (Jack Daniel's Properties Inc.) мотивовані тим, що позначення "BLACK JACK" та "БЛЕК ДЖЕК", зареєстровані за Свідоцтвами України № 50459 та 185083 не відповідають умовам надання правової охорони, визначеним абз. 5 ч. 2 та абз. 2 ч. 3 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», оскільки є схожими до ступеня змішування із знаком позивача зареєстрованим за Свідоцтвом України № 5109, настільки, що їх можна сплутати, а також є такими, що можуть ввести в оману щодо особи, яка виробляє товар.

З аналізу справи вбачається, що у справі було проведено три експертизи.

Так, ТОВ "Буклет-Юг" посилаючись на висновок експертів № 261/17 за результатами комісійного судового дослідження у сфері інтелектуальної власності від 27.12.2017 стверджував, що схожість його оскаржуваних знаків і знаком компанії Джек Деніел'с Пропертіз Інк. відсутня, а тому суд мав відмовити у задоволенні позовних вимог.

Також, ТОВ "Буклет-Юг" як доказ надало суду висновок експерта № 31/13.6/172 від 13.07.2018, підготовлений експертом Дніпропетровського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України.

Проте, судом не прийнятий вказаний висновок, як належний доказ через його необґрунтованість та те, що поставлені експерту та надані ним відповіді, встановлюють виключно семантичну схожість оскаржуваних знаків ТОВ "Буклет-Юг" із знаком Джек Деніел'с Пропертіз Інк., не надано оцінки фонетичній та графічній схожості цих знаків.

В свою чергу на підставі ухвали Північного апеляційного господарського суду від 05.06.2019 у справі було призначено повторну комісійну експертизу, проведення якої доручено Київському науково-дослідному інституту судових експертиз.

Судовий експерт у сфері інтелектуальної власності у висновку судової експертизи від 23.05.2018 № 138 вказав на те, що позначення "BLACK JACK" та "БЛЕК ДЖЕК" є схожими настільки, що їх можна сплутати, з раніше зареєстрованим знаком для товарів і послуг за свідоцтвом України № 5109, є спорідненими або такими самими із товарами 33 класу МКТП, для яких зареєстрований знак для товарів і послуг за свідоцтвом України № 5109, можуть ввести в оману щодо особи, яка виробляє наведені у свідоцтвах товари 33 класу МКТП.

На нашу думку в даній справі, чи існують такі асоціації, і наскільки вони інтенсивні, найбільш дієвим способом було б безпосереднє звернення до думки споживачів за допомогою соціологічних методик.

У справі № 910/18587/16 ТОВ ТВК "Перша приватна броварня" Для людей – як для себе!" (Компанія) звернулося з позовом про визнання недійсним свідоцтва України № 189828 на знак для товарів і послуг, власником якого є ПАТ "Карлсберг Україна" (Товариство); про зобов'язання Міністерства економічного розвитку і торгівлі України внести відомості про визнання зазначеного свідоцтва недійсним до Державного реєстру свідоцтв України на знаки для товарів і послуг та опублікувати відомості про це в офіційному виданні.

Суди оцінили висновки судових експертиз відповідно до ст. 104 Господарського процесуального кодексу України з погляду пересічного споживача.

Також, про можливість оцінки судами висновків експертів з боку пересічного споживача зазначено у постанові Верховного Суду від 15.07.2019 р. у справі № 910/18587/16.

У вказаній справі суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, зазначивши, що відповідач не порушив права позивача. При цьому в матеріалах справи містився висновок комісійної судової експертизи, в якій один експерт зробив висновок на користь позивача, інший експерт – на користь відповідача. Надалі рішення було оскаржене в апеляційному порядку. Суд апеляційної інстанції призначив повторну комісійну судову експертизу у сфері інтелектуальної власності, за результатами проведення якої суд дійшов висновку про необхідність залишення апеляційної скарги без задоволення.

В обох випадках Верховний Суд зазначив, що суди першої та апеляційної інстанції оцінили висновки експертизи з позиції пересічного споживача, адже сприйняття марок пересічним споживачем

вачем відіграє вирішальну роль під час їх порівняння та оцінювання, що відповідає вимогам матеріального та процесуального права.

При цьому з формулювання суду чітко не вбачається, чи оцінювали суди висновки експертиз, проведених у процесі розгляду справи, чи оцінили суди торговельні марки, які були об'єктом дослідження таких експертиз. Адже в останньому випадку суд дослідив та встановив би обставини справи на підставі доказів, дослідження яких вимагає спеціальних знань саме у сфері інтелектуальної власності, а не у праві інтелектуальної власності.

Поряд з цим, існує і протилежна практика Верховного суду, яка відображена в постанові Верховного Суду від 20.02.2020 р. у справі № 910/20650/17, якою було скасоване рішення суду апеляційної інстанції та залишене чинним рішення суду першої інстанції. Мотивом такого рішення стала обставина, що порушуючи норми процесуального права, не була здійснена оцінка доказів (зокрема, висновків експертиз), а суд апеляційної інстанції перебрав на себе невластиві суду функції експерта.

На нашу думку, застосування практики подання результатів соціологічного дослідження, як нового типу доказів досить вдало використала компанія Roshen у справі № 910/9610/18.

Суть справи полягала в тому, що в 2017 році компанія Roshen подала заявку на реєстрацію торговельної марки для товарів 22 і 30 класів МКТП у вигляді, увагу, червоного кольору. Однак, Апеляційна палата Мінекономрозвитку відмовила в реєстрації посилаючись на висновок Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент) про невідповідність позначення умовам надання правової охорони за результатами кваліфікаційної експертизи вих. № 1531/ЗМ/18 від 05.01.2018 року, оскільки у заявленого позначення відсутня розпізнавальна здатність.

Не погоджуючись з вказаним рішенням Апеляційної палати Мінекономрозвитку, компанія Roshen звернулася до господарського суду міста Києва.

Рішенням господарського суду міста Києва від 03.06.2019 у справі №910/9610/18, позовні вимоги компанії Roshen задоволено.

Аналізуючи мотиви з яких було задоволено позовні вимоги вбачається, що вирішальним для суду стало надання компанією Roshen доказів наявності у червоного кольору розрізняльної здатності, результатів соціологічного дослідження Центру соціальних технологій «Соціополіс» про соціологічне опитування «Визначення рівня відомості серед споживачів елемента для пакування торгів у вигляді червоної стрічки із золотим або жовтим написом та оцінка споживачами ступеню схожості упаковок продукції з вказаним елементом пакування».

Так, проведене соціологічне дослідження з 14.06.2017 по 20.07.2017 показало наступне:

– 96,3 % респондентів відомий бренд «КІЇВСЬКИЙ ТОРТ»;

– 72,1 % респондентів вважають, що бренд «КІЇВСЬКИЙ ТОРТ» – це ТМ, а не загальна назва торгів певного виду;

– 93,5 % респондентів відзначають, що права інтелектуальної власності на ТМ належать Корпорації ROSHEN.

Хоча, на підставі ухвали господарського суду у справі була проведена експертиза у сфері інтелектуальної власності, за результатами якої експертом було складено висновок № 333/18 від 25.03.2019 в якому вказується, що позначення за заявкою № m201710458 мало розрізняльну здатність на дату подання даної заявки – 13.05.2017, та набуло розрізняльної здатності внаслідок його використання Дочірнім підприємством «Кондитерська корпорація «РОШЕН».

Проте, вказане соціологічне дослідження з огляду на норми Конституції України та приписи ст. ст. 4, 5 ГПК України суд визнав належними та допустимими доказами по справі.

6. Висновки

1. Проведене дослідження показало, що використання господарськими судами результатів соціологічних опитувань, як доказів, у справах про схожість до ступеня змішування на сьогоднішній день, ще не є усталеною практикою.

Вказане відбувається в зв'язку з тим, що соціологічне дослідження недостатньо формалізоване (зокрема, спостерігається нестача норм і стандартів якості соціологічного опитування та надання відповідних результатів), в результаті чого господарські суди юридично неготові приймати в якості доказів результати соціологічних опитувань.

2. В тих випадках, коли дослідження все ж приймаються господарськими судами в якості доказів, вони мають реальний вплив на результат розгляду справи, в першу чергу завдяки тому, що надають суду додаткові факти, на які можна спиратися при прийнятті рішення.

Враховуючи викладене, можна дійти висновку, що все ж таки результати соціологічного дослідження мають позитивний вплив на результати розгляду справи і підвищує ймовірність прийняття позитивного рішення на користь позивача. Складність проблеми не дозволяє і обійтися у всіх випадках здоровим глуздом і заняттям точки зору пересічного споживача. Тому господарським судам, прагнучи до вироблення обґрунтованих рішень, доцільно було б використовувати ре-

зультати соціологічних опитувань споживачів, які, в нормі, є об'єктивними фактами, засвідченими авторитетними фахівцями. Завдяки цьому, опитування споживачів, що подаються в якості доказів, можуть реально впливати на результат розгляду спору.

Література

1. Треушников, М. К. (2005). Судебные доказательства. Москва, 288.
2. Смышляев, Л. П. (1961). Предмет доказывания и распределение обязанностей по доказыванию в советском гражданском процессе. Москва, 47.
3. Шакарян, М. С. (Ред.) (1998). Гражданское процессуальное право России. Москва, 504.
4. Мусин, В. А., Чечина, Н. А., Чечот, Д. М. (Ред.) (1998). Гражданский процесс. Москва, 408.
5. Решетникова, И. В. (2000). Курс доказательственного права в российском гражданском судопроизводстве. Москва, 288.
6. Фаткуллин, Ф. М. Общие проблемы процессуального доказывания. Казань, 206.
7. Господарський процесуальний кодекс України (1992). Прийнятий 06.11.1991. Відомості Верховної Ради України, 6, 33.
8. Бабич, Н. С., Батыков, И. В. (2012). Формулировка вопроса о смешении средств индивидуализации в сознании потребителей: пути повышения качества информации. Научные проблемы гуманитарных исследований, 7, 141–149.
9. Квіта, О. Т. (2015). Доказ в господарському процесі: поняття та предмет. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 33 (1), 169–172. Available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2015_33\(1\)_43](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2015_33(1)_43)
10. Демченко, Т. С. (2002). Проблеми гармонізації законодавства України про товарні знаки з міжнародно-правовими нормами. Київ, 215.
11. Васильев, С. В. (2019). Цивільний процес. Київ: Алерта, 506.
12. Рабінович, П., Ратушна, Б. (2014). Загальнотеоретичні проблеми права на належне доказування в українському судочинстві (у світлі практики Стразбурзького суду). Вісник Національної академії правових наук України, 3, 13–14.
13. Штефан, А. С. (2015). Поняття судового доказування у цивільному процесі. Часопис Академії адвокатури України, 8 (1 (26)), 64–72. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chaau_2015_8_1_10
14. Луспеник, Д. (2019). Доказування у цивільному процесі: що нового у ЦПК та чому суд наділений правом витребування доказів. Судово-юридична газета, 1 (470). Available at: <https://sud.ua/ru/news/publication/132351-dokazuvannya-u-tsilivnomu-protsesi-scho-novogo-u-tspk-ta-chomu-sud-nadileniy-pravom-vitrebuyannya-dokaziv>
15. Clermont, K. M., Sherwin, E. (2002). A Comparative View of Standards of Proof. The American Journal of Comparative Law, 50 (2), 243. doi: <http://doi.org/10.2307/840821>

Received date 16.11.2020

Accepted date 18.12.2020

Published date 30.12.2020

Мудрицька Катерина Олексіївна, викладач, кафедра інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін, Київський інститут інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія», Харківське шосе, 210, м. Київ, Україна, 02121